

ДЕРИВАЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ ВІЙСЬКОВОЇ ЛЕКСИКИ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Литовченко І. О. Дериваційні особливості військової лексики в сучасній українській мові.

У статті досліджуються структурно-семантичні особливості військової лексики. Розглядаються приклади морфологічної, лексико-семантичної та аналітичної деривації.

Ключові слова: способи словотворення, суфіксація, префіксація, аббревіація, морфологічне словотворення.

Литовченко И. А. Деривационные особенности военной лексики современного украинского языка.

В статье исследуются структурно-семантические особенности военной лексики. Рассматриваются примеры морфологической, лексико-семантической и аналитической деривации.

Ключевые слова: способы словообразования, суффиксация, префиксация, аббревиация, морфологическое словообразование.

Lytovchenko I. O. Derivational features of military vocabulary in Ukrainian language.

In article the structural-semantic features of the military vocabulary in Ukrainian language are researched. The models of morphological, lexical-semantic and analytical derivation are described.

Key words: methods of word-building, suffixation, prefixation, abbreviation, morphological word-building.

Національне лінгвальне тло кожної розвиненої мови являє собою продукт складної системної взаємодії механізмів мовного розвитку. Найголовніший з них – це механізм мовної номінації як постійний інтралінгвальний процес реагування на нові реалії дійсності.

Докорінні економічні, політичні, технічні та культурні перетворення, глобалізація окремих процесів в українській мові ХХ–ХХІ століття спричинили інтенсивне поповнення військової лексики. До способів поповнення військової лексики на означення зброї, амуніції, споруд належать морфологічна (афіксація, основоскладання, аббревіація), лексико-семантична (розширення значення, переосмислення лексем), аналітична деривація (термінологічні словосполучення).

У запропонованій статті ми зробимо спробу дослідити структурно-семантичні особливості словникового складу української мови військової сфери. Об'єктом дослідження є іменникові звукові комплекси та термінологічні сполуки, оскільки вони найбільш здатні номінувати поняття в будь-якій спеціальній лексиці, зокрема у військовій, відображати різноманіття значеннєвого спектру понятійної сфери на прикладі назв зброї, амуніції, споруд.

Залежно від матеріальних засобів вираження у військовій лексиці як і в мові взагалі розрізняють морфологічні і неморфологічні способи словотвору. До морфологічних, як відомо, належать усі способи творення простих слів за допомогою афіксальних морфем, а також творення складних і складноскорочених слів.

Як зазначають дослідники лексики військової справи Т. Д. Михайленко, Я. І. Рибалка, Л. В. Мурашко, Н. О. Яценко, для

військової лексичної підсистеми характерні ті ж словотворчі засоби, що й для спеціальної лексики інших галузей науки і техніки.

Здебільшого номени на означення зброї, амуніції споруд утворені морфологічним способом, переважно афіксацією (за допомогою суфіксів і префіксів) та складанням (композиції, юкстапозиції, абрєвіації).

З-поміж назв вищезазначених тематичних груп виділяються номени утворені за допомогою префіксів: *над-, напів-, пере-, проти-, де-*: *надзброя* ← *зброя*, *напівпонтон* ← *понтон*, *напівпричіп* ← *причіп*, *надпровідник* ← *провідник*, *перезарядка* ← *зарядка*, *передислокація* ← *дислокація*, *протиракета* ← *ракета*, *демодулятор* ← *модулятор*, *дешифратор* ← *шифратор*, *деактиватор* ← *активатор* і т. ін. Значну групу досліджуваної лексики становлять номени з префіксоїдами: *авіа-, аеро-, авто-, гідро-, гіро-, турбо-, фото-*: *авіабомба* ← *бомба*, *авіабаза* ← *база*, *авіадвигун* ← *двигун*, *авіабензин* ← *бензин*, *авіалайнер* ← *лайнєр*, *авіамотор* ← *мотор*, *авіапаливо* ← *паливо*, *аєробомба* ← *бомба*, *аєронавігація* ← *навігація*, *аєромаяк* ← *маяк*, *аєропорт* ← *порт*, *автопілот* ← *пілот*, *автосуміш* ← *суміш*, *автогенератор* ← *генератор*, *гідромуфта* ← *муфта*, *гідролітак* ← *літак*, *гідролокатор* ← *локатор*, *гідроакумулятор* ← *акумулятор*, *гідростанція* ← *станція*, *гідротурбіна* ← *турбіна*, *гірокомпас* ← *компас*, *гіростабілізатор* ← *стабілізатор*, *турбовентилятор* ← *вентилятор*, *турбокомпрєсор* ← *компрєсор*, *турбопомпа* ← *помпа*, *фотопомпа* ← *помпа*, *фоторушниця* ← *рушниця*, *фотоапарат* ← *апарат*, *фотобомба* ← *бомба*, *фотодетектор* ← *детектор*, *фотокарта* ← *карта*, *фотокулемет* ← *кулемет*, *фотоплан* ← *план*, *фотодіод* ← *діод*, *фототрансформатор* ← *трансформатор* і т. ін.

Поряд з префіксацією у вітчизняній військовій лексиці широко використовується суфіксальний спосіб словотворення. Типовим для творення назв зброї, амуніції та споруд є суфікси *-ач* та *-ник*, за допомогою яких від дієслівних основ утворюються іменники чоловічого роду, що позначають назви військових приладів та частин військової техніки: *затискач* ← *затискати*, *викидач* ← *викидати*, *випромінювач* ← *випромінювати*, *з'єднувач* ← *з'єднувати*, *відбивач* ← *відбивати*, *навантажувач* ← *навантажувати*, *нагнітач* ← *нагнітати*, *нагрівач* ← *нагрівати*, *перемикач* ← *перемикати*, *перетворювач* ← *перетворювати*, *перехоплювач* ← *перехоплювати*, *переносник* ← *переносити*, *підігрівач* ← *підігрівати*, *підсилювач* ← *підсилювати*, *приймач* ← *приймати*, *прискорювач* ← *прискорювати*, *розпилювач* ← *розпилювати*, *розбивач* ← *розбивати*, *виприскував* ← *виприскувати*, *загороджувач* ← *загороджувати*, *сповільнювач* ← *сповільнювати*, *замикач* ← *замикати*, *випромінювач* ← *випромінювати*, *вимірювач* ← *вимірювати*, *випаровував* ← *випаровувати*, *винищував* ← *винищувати*, *обмежувач* ← *обмежувати*, *підіймач* ← *підіймати*, *перепускач* ← *перепускати*, *проривач* ← *проривати*, *розпорошувач* ← *розпорошувати*, *зчіплювач* ← *зчіплювати*,

ущільнювач ← *ущільнювати*, *запальник* ← *запалити*, *глушник* ← *глушити*, *вимірник* ← *виміряти*, *заслінник* ← *заслоняти*, *обмежник* ← *обмежити*, *відвідник* ← *відводити*, *мірник* ← *міряти*, *виснажник* ← *виснажити*, *розпорошник* ← *розпорошити* тощо.

Суфікс *-к-* використовується у продукуванні лексем із значенням знаряддя дії: *затулка*, *розтинка*, *закривка*, *заглушка*, *засувка*, *засічка*, *застібка*, *закривка*, *защипка*, *переділка*, *розпинка*, *рвачка*, *змичка* та ін. Це віддієслівні похідні назви машин, механізмів, військово-технічних приладів, пристроїв та їхніх складників.

У межах досліджуваних одиниць нами помічено явище універбації, різновид суфіксального способу словотворення, при якому словосполучення за допомогою суфіксації згортається в слово [6, с. 749]. Цей процес ґрунтується на відношенні семантичної еквівалентності між твірним словосполученням і похідним словом. Основою слова стає той член мотивуючого словосполучення, який виконує роль атрибута, функцію іменника бере на себе суфікс з предметним значенням *-к-*: *самохідна гармата* → *самохідка*, *аварійна машина* → *аварійка*, *вибухівний заряд* → *вибухівка*, *дрібнокаліберна гвинтівка* → *дрібнокаліберка*, *запалювальна бомба* → *запалка*, *зенітна устава* → *зенітка*, *бронейна гармата* → *бронейка* і т. ін.

Аналіз досліджуваних груп лексики свідчить про високу продуктивність іменників утворених суфіксально-префіксальним способом. Військові похідні, утворені в цей спосіб, представлені моделями: *під-* + основа + *-ник*: *підшоломник*, *підчеревник*, *підсідельник*, *підборідник*; *на-* + основа + *-ник*: *наголовник*, *нахвостник*, *наріжник*, *нагрижник*, *нагрудник*, *навушник*, *нашийник*, *налокітник*, *наспинник*, *налобник*, *нагрудник*, *наплічник* тощо.

Невисоку продуктивність має нульова суфіксація. Активнішими є утворення жіночого роду, на означення назв споруд, укріплень та їхніх частин: *споруда*, *перешкода*, *загорода*, *оборона*, *переправа* тощо. Меншою продуктивністю відзначаються нульсуфіксальні утворення віддієслівних іменників чоловічого роду із значенням конкретного предмета: *приціл*, *перевал*, *рів* і та ін.

За характером словотвірних засобів у військовій лексиці української мови виділяються основоскладання чисте і змішане (ускладнене афіксами) [2, с. 156]. У чистому основоскладанні похідне слово утворюється від основи залежного компонента (з інтерфіксом *-о-*, *-е-* або без нього) і самостійного слова: *радіо* + *маяк* ← *радіомаяк*, *радіо* + *станція* ← *радіостанція*, *маск* + *о* + *шолом* ← *маскошолом*, *панцер* + *о* + *катер* ← *панцерокатер*, *бенз* + *о* + *сховище* ← *бензосховище*, *бомб* + *о* + *люк* ← *бомболюк*, *панцер* + *о* + *жилет* ← *панцерожилет*, *панцер* + *о* + *лафет* ← *панцеролафет*, *газ* + *о* + *генератор* ← *газогенератор*, *радіо* + *компас*

← *радіокомпас, вогн + e + припаси* ← *вогнеприпаси, тепл + o + пеленгатор* ← *тепломеленгатор* тощо.

Складно-суфіксальний спосіб основоскладання [4, с. 127] виявляється в тому, що процес злучення основ у похідне супроводжується суфіксацією з матеріально вираженим компонентом: *бомб + o + трим + ач* ← *бомба, тримати*; *бомб + o + скид + ач* ← *бомба, скидати*; *мін + o + шук + ач* ← *міна, шукати*; *пломен + e + відбив + ач* ← *пломінь, відбивати*; *літак + o + підійм + ач* ← *літак, підіймати*; *вод + o + збір + ник* ← *вода, збирати*; *пломен + e + гас + ник* ← *пломінь, гасити*; *тепл + o + пеленг + ат + ор* ← *теплий, пеленгувати*; *курс + o + вказів + ник* ← *курс, вказувати* та нульовою суфіксацією: *атом + o + хід + ∅* ← *атом, ходити*; *вітр + o + мір + ∅* ← *вітер, міряти*; *газ + o + віз + ∅* ← *газ, возити*; *гранат + o + мет + ∅* ← *граната, метати*; *дальн + o + мір + ∅* ← *дальній, міряти*; *вод + o + мет + ∅* ← *вода, метати*; *мін + o + мет + ∅* ← *міна, метати*; *вогн + e + мет + ∅* ← *вогонь, метати*; *торпед + o + віз + ∅* ← *торпеда, возити*; *панцер + o + віз + ∅* ← *панцер, возити*; *сам + o + хід + ∅* ← *сам, ходити*; *сам + o + стріл + ∅* ← *сам, стріляти*; *сам + o + тяг + ∅* ← *сам, тягнути* і т. ін.

Поряд з основоскладанням для творення військової термінологіки використовується словоскладання. Юкстапозиція, або словоскладання, – це поєднання двох чи більше слів в одному складному слові, які за змістом мають одне значення і становлять одну лексему [4, с. 126] *штик-прогонич, капсуль-запальник, танк-амфібія, міна-торпеда, пістолет-кулемет, артилерія-резерв, літак-торпедоносій, буксир-штовхач, гавбиця-пушка, дизель-генератор, дизель-компресор, дизель-електрохід, ракета-носій, ракета-перехоплювач, ракета-торпеда, літак-патруль, літак-авіаносій, літак-амфібія, літак-аерофотограф, літак-безхвістка, літак-біплан, літак-бомбардувальник, літак-винищувач, літак-коригувальник, літак-моноплан, літак-новій, літак-розвідник, літак-ракетоносій, літак-ретранслятор, літак-танкер, літак-торпедоносій, літак-фоторозвідник, трал-брус, кран-розподільник, винищувач-бомбардувальник, винищувач-перехоплювач, міна-пастка, протигаз-шоломофон* і т. ін.

У досліджуваній тематичній групі військової лексики активізується процес аббревіації. Як показали дослідження військової лексики на означення зброї, амуніції та військових споруд виділяються такі структурні типи аббревіатур: ініціальний та комбінований.

Ініціальний тип репрезентує складноскорочені слова від початкових звуків або літер: *АДК* ← *артилерійський дегазаційний комплект*, *АБР* ← *авіаційна балістична ракета*, *АРЛС* ← *артилерійська радіолокаційна станція*, *ЗА* ← *зенітна артилерія*, *ПТКР* ← *протитанкова керована ракета*, *ПКАЗВ* ← *прилад керування артилерійним зенітним вогнем*, *АСК* ← *автоматизована система керування*, *ВВ* ← *вибухова речовина*, *ДМК* ← *десантів метеорологічний комплект*, *ЗІП* ← *запасні інструменти* і

приладдя, КЗЗ ← колективні засоби захисту, КПП ← контрольно-перепускний пункт, КППО ← корабель протиповітряної оборони, ОП ← опірний пункт, ЗМУ ← зброя масового ураження, РЛС ← радіолокаційна станція, ПРЦ ← приймальний радіоцентр, РД ← ракетний двигун, КНС ← комплексна навігаційна система, ЦАС ← центральний автомат стріляння, ЦАП ← центральний артилерійний пост, ЦКП ← центральний командний пост.

Комбінований тип передбачає складанням частин першого твірного слова і букв, цифр: РЛС «Дар'ял» – УМ, РЛС «Дуга – 2», БТР – 70, 2С1 «Гвоздика», Р – 27, «Стріла – 3», БМ – 21 «Град».

Паралельно з названими вище джерелами творення військового словника української мови спостерігаємо якісні перетворення внаслідок семантичної деривації. На думку О. А. Стишова, основними чинниками, що зумовлюють зміни значення у словах, є такі: 1) постійний розвиток мовної семантики у процесі активного функціонування мови (пошук нових номінацій та виражально-зображальних засобів); 2) ментально-психологічні, асоціативні закони мовосприймання кожного народу; 3) ситуативність мовлення і контекстуальна взаємопов'язаність слів; 4) активізація індивідуально-авторської мовотворчості та ін. [9, с. 210].

Отже, між спеціальною термінологією і загальноновживаною лексикою існує тісний взаємозв'язок і постійний взаємообмін. Так, полісемічне слово *база* – «нижня розширена частина колони або стовпа», «місце скупчення матеріалів, сировини, використовуваних для забезпечення якого-небудь району, підприємства і т. ін.; склад, місце зберігання різних продуктів, товарів» у військовій галузі означає назву території із зосередженою на ній військовою технікою, спорудами, складами для обслуговування військових частин.

Явище семантичної модифікації відзначаємо в загальноновживаному слові *автомат* – «апарат (машина, прилад), що виконує роботу за допомогою особливого механізму без участі людини», яке в досліджуваній підсистемі набуло значення «ручна автоматична скорострільна зброя».

Термінологічне значення лексеми *чайка* сформувалося на основі зовнішньої та функціональної подібності: *чайка* – «(іст.) бойовий довбаний човен запорізьких козаків з вітрилами та веслами, обшитий зовні дошками або очеретом для кращої плавучості й захисту від ворога». Аналогічно лексема *криж* – заст. хрест. Пізніше цей номен використовувався на означення руків'я меча, яке мало хрестоподібну форму.

Назви сучасної зброї поповнюються за рахунок розширення лексичного значення загальноновживаних слів, які активно функціонують у сучасній українській мові. Так, багатозначна лексична одиниця *звід*, яка вживається у відомих широкому загалові й зафіксованих в українських лексиконах значень «довга жердина, пристосована над колодязем для витягування води»; «зведені в одне ціле і розміщені в певному порядку

тексти, документи, закони»; «криволінійне перекриття, що з'єднує стіни або опори якої-небудь споруди». У військовій лексиці репрезентує назву частини затвора або замка, що утримує ударний механізм вогнепальної зброї в положенні готовності до пострілу.

Військового переосмислення набуває лексема *чохол* – «металевий циліндр, що його надягають на гранату для посилення її бойової дії», хоч у загальному вживанні репрезентує значення «покриття або футляр з матерії чи іншого матеріалу, зроблений за формою якогось предмета для захисту його від пошкодження, забруднення, негоди». Загальноживана лексема *відріз* – «кілька метрів тканини на костюм, плаття тощо» функціонує у військовій підсистемі зі значенням «гвинтівка з відрізаною частиною дула; обріз; утинок». Спостерігаємо розширення функціонування лексеми *гусениця* – «видовжена личинка метелика з кількома парами ніг і гризучим ротовим апаратом». У військовій сфері вона дає назву широкому ланцюгу, що накладається на колеса трактора, танка і т. ін. для підвищення прохідності машини.

На особливу увагу заслуговує явище, яке можна називати перетермінологізацією, – поступове набуття частиною давно відомих спеціальних слів нових термінологічних значень [9, с. 231]. Такий процес спостерігається тоді, коли термін, не втрачаючи своєї спеціальної семантики в певній галузі, паралельно використовується і в іншій з інноваційним значенням. Так, наприклад, широкоживаний технічний термін *затвор* поряд із відомим значенням «рухома конструкція для закривання отворів приладів і споруд з метою припинення руху, доступу чого-небудь через отвір» набув також інноваційної військової семантики «частина вогнепальної зброї, призначена для замикання ствола для виконання пострілу». Аналогічна терміноодинаця *відбивач* – «прилад для відбивання променів світла, тепла» розвинула нове військове значення «частина прицільного пристрою в гарматі, мінометі».

Відома технічна термінологічна одиниця *вилка*, яка традиційно репрезентувала значення «деталь механізму, приладу, що має роздвоєний кінець» у військовій сфері активно вживається зі значенням «сукупність двох прицілів, з яких один дає недоліт, а другий – переліт снарядів, мін і т. ін. щодо цілі для наступного уточнення удару».

Первісно спеціалізований технічний термін *візир* – «пристрій у фото або кіноапараті для наведення об'єктива на предмет, який фотографують; видошукач» згодом набув військового вживання «деталь прицілу з вузькою щілиною».

Дослідження показують, що професійна лексика не обмежується однослівними номенами. Хоч спеціальна лексика прагне до економії мовних засобів, у той же час спричиняє появу термінологічних словосполучень. Термінологічне словосполучення є різновидом стійкого утворення й характеризується тим, що становить єдине складне

найменування науково-технічного поняття, має цілісне значення, виконує номінативну функцію і є невід'ємною частиною термінологічної системи. Як зауважує В. П. Даниленко, «термінам-словосполученням легше, ніж іншим словотворчим засобам, передати належність до класифікаційного ряду, заснованому на родо-видовому співвідношенні понять» [5, с. 132].

Термінологічні словосполучення диференціюємо відповідно до їхньої структури. З-поміж двокomпонентних термінологічних сполучень виділяємо:

Прикметник + іменник: абсолютна зброя, передова варта, летунська база, авіаційна ракета, автоматична гармата, слізний газ, артилерійна амуніція, гостра амуніція, норецький скафандр, артилерійний склад, військовий склад, військове летовище, навчальне летовище, летовищна вежа, сигнальний пістолет, ракетна база, бактеріологічна зброя, балістична ракета, сіткові перепони, маскувальна сітка, протиторпедна сітка, загороджувальний бар'єр, запальний сегмент і т. ін.

Іменник + іменник: щілина амбразури, схил бруствера, склад набоїв, склад стрілива, склад гарматнів, артилерія супроводу, система вибухозахисту, система відгороджування, система шанців, система скидання, аеродром дозaprавлення, мережа шанців, вежа панцерника, апаратура самонаведення, аеродром базування, аеродром вилету, аеродром дозaprавлення, аеростат перепон, аеростат стеження і т. ін.

Малопродуктивними є конструкції з прийменником: ніша для стрілива, двигун без нагнітача, бійниця для спостережника і т. ін.

Трикomпонентні словосполучення побудовані за принципом різних комбінацій означуваних та означальних слів: 1) поширення прикметниково-іменникового сполучення означальним словом: авіаційний ракетний комплекс, артилерійна межова устава, повертова панцерна вежа, гарматні бойові припаси, артилерійна палубна устава, ядерний прямокутний двигун, фотоновий ракетний двигун, однокамерний безкомпресовий двигун, бойова розвідча стежа, довгочасна вогнева споруда, рідке реактивне паливо, комбінована мінна перепона; 2) поширення іменника сполученням прикметника з іменником: склад бойових припасів, склад вибухових речовин, база балістичних ракет, мережа дротяних перепон, бліндаж вартової частини, стріливо об'ємно-дистанційного вибуху, артилерія на нерухомих уставах, вежа з коловим обертанням, академія повітряного флоту, база морської авіації, індикатор колового огляду, запальник змінного сповільнення, кімната побутового обслуговування, міна сповільненої дії, носій ядерної зброї, стрижень спускового механізму; 3) поширення іменниково-іменникового словосполучення означальним словом: ковзний замок кріса, бортовий комплект оборони, прозора трубка мірника, допоміжний пункт керування, навігаційний комплекс корабля і т. ін.

З-поміж трикомпонентних словосполучень спостерігається значна кількість термінологічних сполук з прийменником: *катер на повітряній подушці, запальник із відлічувальним механізмом, лафет з розсувними стовпами, пакет з дегазованою речовиною, споруда для вогневого засобу, сховище для вогнебезпечних матеріалів, двигун з відцентрованим компресором, вежа з коловим обертанням* тощо.

Як нами помічено, багатокомпонентні термінологічні сполучення розподіляються за моделями: а) іменник + прикметник + іменник + іменник: *устаткування підводного водіння танків, хлипак аварійного скидання тиску*; б) прикметник + іменник + прикметник + іменник: *рухомий засіб радіотехнічного розвідування, підводний човен радіолокаційного дозору, імітаційні засоби повітряних цілей, індивідуальні засоби радіоелектронного заглушення, сигнальна ракета натяжної дії, бойова машина реактивної артилерії, безпілотові засоби повітряного нападу, висувні пристрої підводного човна*; в) іменник + іменник + прикметник + іменник: *система вогню зенітних засобів, прилади керування торпедною стрільбою, зона закладання прикордонних нарядів, зона пуску зенітних ракет*; г) прикметник + прикметник + прикметник + іменник: *саморушина десантова артилерійна устава, індивідуальний ранцований літний апарат, всепогодний зенітний ракетний комплекс, протитанкова самохідна артилерійська установка, протитанковий керований реактивний снаряд, двоваловий двоконтуровий турбореактивний двигун, самохідна артилерійська гарматна установка, хемічні бінарні бойові припаси*; г) іменник + прийменник + іменник + іменник: *причіп для евакуації танків, устаткування для самообкопування танка, причіп для перевезення ракет*. Водночас чотирикомпонентні конструкції слів передбачають три повнозначних компоненти, що супроводжуються службовим словом: *полігон для стрільби по наземних цілях, ракета для боротьби з балістичними ракетами* тощо.

Невисоку продуктивність мають багатокомпонентні утворення, де означуване слово поширюється підрядною означальною конструкцією: *протигаз, що забезпечує захист від ХБР-зброї; радіостанція, яка працює в діапазоні радіомережі бронетанкових військ; ціль, яка переміщається з великою швидкістю* і т. ін.

Отже, українська військова лексика поповнюється тими ж шляхами, використовує ті ж самі способи словотвору й словотворчі засоби, що й загальнолітературна мова. Аналіз процесів семантичної модифікації в українській літературній мові свідчить про стійку тенденцію до зміни значень слів, що функціонують у мові військової підсистеми. Аналізовані зрушення в семантиці слів є наслідком складної взаємодії екстра- і інтралінгвальних чинників, які знаходять свій вияв, зокрема, у сконденсованій, економічній номінації нових понять та реалій за допомогою вже наявних у мові слів. Перспективу пропонованого дослідження вбачаємо в зосередженні наукової думки на проблемі упорядкування багатокомпонентних конструкцій у військовій лексиці української мови.

Література

1. Бурячок А. Російсько-український словник для військовиків / А. Бурячок, М. Демський, Б. Якимович. – К. : Варта, 1995. – 384 с.
2. Вакарюк Л. О. Українська мова. Морфеміка і словотвір / Л. О. Вакарюк, С. Є. Панцьо. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2004. – 184 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і гол. ред. В.Т. Бусел]. – К. – Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.
4. Горпинич В. О. Українська словотвірна дериватологія / В. О. Горпинич. – Дніпропетровськ, 1998. – 189 с.
5. Даниленко В. П. Русская термінологія : Опыт лингвистического описания / В. П. Даниленко. – М. : Наука, 1977. – 246 с.
6. Українська мова: Енциклопедія / редкол. : В. М. Русанівський (співголова), О. О. Тараненко (співголова), М. П. Зяблюк та ін. – [2-ге вид., випр. і доп.] – К. : Укр. енциклопедія, 2004. – 824 с.
7. Нариси з історії українського словотворення (іменникові конфікси) / П. І. Білоусенко, І. О. Іншакова, К. А. Качайло, О. В. Меркулова, Л. М. Стівбур. – Запоріжжя – Кривий Ріг: ТОВ «ЛПКС» ЛТД, 2010. – 410 с.
8. Російсько-українсько-англійський військовий словник / [уклад. В. Я. Карачун, І. А. Черненко, С. М. Чиж, О. О. Карачун]. – К. : Техніка, 2001. – 750 с.
9. Стишов О. А. Українська лексика ХХ століття (на матеріалі мови засобів масової інформації) : [монографія] / О. А. Стишов. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2003. – 388 с.